

DROGE ZOMER VUURDOOP PEILBESLUIT IJSSELMEER

Bescheiden aanpassing, groot verschil

Het peil in IJsselmeer en Markermeer mag sinds vorig jaar met twintig centimeter schommelen tijdens het zomerseizoen. Dat levert een extra waterbuffer op en die bracht afgelopen zomer tijdens de extreme droogte al wat verlichting. Maar wat is de houdbaarheidsdatum van de maatregel als de klimaatverandering doorzet?

TEKST HANS KLIP | BEELD ISTOCKPHOTO, TINEKE DIJKSTRA

Roelof Smedes

Ton de Vrieze

Alex Hekman

Jan Kollen

B

'EEN DERDE DEEL VAN
NEDERLAND LIGT
AAN HET INFUUS VAN
HET IJSSELMEER'

Vele jaren is er gediscussieerd over de voors en tegens van het loslaten van het vaste peil in het IJsselmeer en Markermeer. Daaronder werd een streep gezet, toen minister Cora van Nieuwenhuizen op 14 juni 2018 een nieuw peilbesluit tekende. Hiermee werd het besluit uit 1992 vervangen. Het zomerpeil in beide meren mag nu fluctueren binnen een bandbreedte van maximaal twintig centimeter. Bij het winterpeil is niets veranderd. De aanpassing lijkt bescheiden, maar het gaat wel degelijk om een aanzienlijke verbetering. Dat zeggen vier betrokkenen bij de totstandkoming van het peilbesluit tijdens een rondetafelgesprek: Roelof Smedes (omgevingsmanager) en Ton de Vrieze (senior-adviseur) van Rijkswaterstaat Midden-Nederland en Alex Hekman (business director water) en Jan Kollen (adviseur water) van Sweco. Het ingenieursadviesbureau Sweco stelde in opdracht van Rijkswaterstaat het besluit op. De Vrieze heeft het over een zeer goed werkbaar polderresultaat. "Wij kunnen met dit peilbesluit waarschijnlijk minstens tot 2050 vooruit." Smedes spreekt van een trendbreuk. "Wij hebben gezocht naar wat aan flexibiliteit mogelijk is binnen de huidige infrastructuur, dus zonder dijkverzwaring. De grootste winst is dat Rijkswaterstaat juridisch de ruimte heeft gekregen om vanuit het reguliere waterbeheer meer bandbreedte in te zetten. Daarmee kan sneller op weersvoorspellingen worden gereageerd."

Grote buffer

Het peilbesluit is een van de belangrijkste maatregelen in het kader van het Deltaprogramma, zegt Hekman die projectmanager was. "Een derde deel van Nederland ligt

aan het infuus van het IJsselmeer. Hier-voor is de zoetwatervoorziening nu tot 2050 gewaarborgd, ook bij zeer grote droogte. Het flexibele zomerpeil zorgt voor een extra buffer van 400 miljoen kubieke meter zoet water." De maatregel is echter geen panacee voor elke kwaal, merkt Kollen op. "Je kunt daarmee de peilen in de meren en de sloten in het omringende gebied goed op niveau houden, maar de grondwaterstand is een ander verhaal." Bij het opstellen van het peilbesluit moest rekening worden gehouden met uiteenlopende belangen in het IJsselmeergebied als regionaal waterbeheer, landbouw, natuur, recreatie en drinkwatervoorziening. De evenwichtsoefening is volgens Hekman gelukt door goed overleg met alle belanghebbenden. "Er zijn best spannende momenten geweest, maar daar zijn we uitgekomen. Ik ben trots op de puzzel die wij hebben gelegd. We hebben voor elke gebruiksfunctie de grenzen van het haalbare opgezocht, vooral voor waterveiligheid en ecologie." Smedes wijst er wel op dat de waterstand veel sterker wordt beïnvloed door de wind dan door het peil. "Bij een storm kan het waterniveau tussen twee plekken in het IJsselmeer gemakkelijk een meter verschillen. Het gaat bij het peil om een gemiddelde. Dat was soms lastig over te brengen tijdens discussies met belanghebbenden."

Jaarlijks peilverloop

Het zomerpeil van het IJsselmeer en Markermeer kan fluctueren van 10 tot 30 centimeter onder NAP. Onder normale omstandigheden zet Rijkswaterstaat in maart het peil van het IJsselmeer en Markermeer op naar 10 centimeter. Het niveau in beide meren wordt vanaf april geleidelijk verlaagd en is dan maandenlang >

stabiel op 20 centimeter onder NAP. Van half augustus tot begin september zakt het peil verder uit, totdat 30 centimeter onder NAP is bereikt. Daarna gaat in oktober het winterpeil in.

“De voorjaarsopzet was heilig voor de natuurorganisaties”, zegt De Vrieze. “Doordat tussen maart en september langzaam wordt uitgezakt van hoog naar laag, ontstaat er een natuurlijker peilverloop. De toegenomen dynamiek van het watersysteem zal ook een positief effect op de natuur hebben.” De waterschappen in het IJsselmeergebied maakten zich wel zorgen: zou de waterveiligheid door de voorjaarsopzet niet in het geding komen? Hekman: “We kwamen na een uitgebreide discussie samen tot de conclusie dat het opzetten veilig kan. Wel is afgesproken om geen onnodige risico’s te lopen. Wanneer bijvoorbeeld zeer hoog water wordt voorspeld, gaat de voorjaarsopzet niet door.”

De voorwaarden worden geregeld in een beheerprotocol, zegt Smedes. “Hierin staan de sturingscriteria binnen het operationeel flexibel peilbeheer. We zijn nu bezig om het protocol samen met de waterschappen op te stellen. De bedoeling is om dat snel klaar te hebben, zodat we al dit jaar kunnen starten met de voorjaarsopzet.”

Zoetwatertekort

Wanneer in de lente of zomer door droogte een zoetwatertekort dreigt, kan Rijkswaterstaat het peil opnieuw opzetten. Deze mogelijkheid is afgelopen jaar direct ingezet na de ondertekening van het peilbesluit, vertelt De Vrieze. “Het Markermeer is met enkele centimeters opgezet door water aan te voeren vanuit het IJsselmeer. Het bleek echter niet meer haalbaar om het peil in het IJsselmeer zelf omhoog te krijgen, mede omdat het weer en de lage af-

Pier Schaper

‘WEES DUIDELIJK OVER DE ONDERGRENEN VAN HET PEIL BIJ DROOGTE’

De extreme droogte in de zomer van 2018 is een goede lakmoesproef geweest voor het waterbeheer in het IJsselmeergebied, vindt Pier Schaper. De boezembeheerder bij Wetterskip Fryslân waardeert dat Rijkswaterstaat begin juli heeft geprobeerd om het peil in het IJsselmeer op te zetten. “Dat lukte niet vanwege de grote watervraag, maar daardoor kon in ieder geval wel een paar centimeter worden behouden.”

Wat hij miste, was duidelijkheid over de kritieke ondergrens bij het uitzakken van het peil in het IJsselmeer. “In extreme omstandigheden kan Rijkswaterstaat afwijken van 30 centimeter onder NAP. Maar gaat het peil dan naar bijvoorbeeld min 35 of min 40? Als regio hebben we behoefte om dat te weten. Waterschappen kunnen dan alvast diverse maatregelen nemen.” Het IJsselmeergebied is volgens Schaper goed door de droogte gekomen. Wel bleek het protocol voor de waterverdeling in Noord-Nederland vooral een theoretisch hulpmiddel. “De praktijk wijkt daarvan af. Waterschappen zijn bijvoorbeeld ver-

schillend omgegaan met het besparen van water. Daarom is het goed om bij de evaluatie de spelregels in het protocol realistischer te krijgen.”

Schaper pleit voor een eenduidige boodschap over droogtemaatregelen richting boeren en inwoners, al beseft hij dat zoiets vanwege regionale verschillen niet eenvoudig is. “De verdringingsreeks moet geen ruimte laten aan verschillende interpretaties van het achterliggende economisch belang. Ook moet het verschil tussen een tijdelijk onttrekkingsverbod van oppervlaktewater en van grondwater beter in beeld worden gebracht. We moeten in ieder geval per tak van het IJsselmeer proberen om gezamenlijk en eenduidig te communiceren.”

In de zomer van 2018 was er nog genoeg water in het IJsselmeer en de Friese boezem, vertelt Schaper. “Toch kon het water niet in voldoende mate worden verdeeld over alle uithoeken van het beheergebied van Wetterskip Fryslân.” zo goedkoop mogelijk en dus economisch interessant is.

kend gebaat bij de waterbuffer die door het opzetten van het peil wordt gecreëerd, zegt Kollen. Is er ook een relatie met verzilting bij droogte? “Eigenlijk niet, al kan het flexibele peil iets gunstiger werken op het zoutgehalte van het IJsselmeer. Het aspect van verzilting kan wel worden meegenomen bij het nieuwe peilbeheer.”

Extreem klimaatscenario

Blijft over de vraag hoe toekomstbestendig het peilbesluit is, gezien het tempo van de klimaatverandering. Volgens De Vrieze is het beeld dat de bestaande bandbreedte tot 2050 vol doet. Al houdt hij een kleine slag om de arm. “De meest recente klimaatscenario’s zijn al wat extremer dan

jaar herijkt. Als daaruit het signaal komt dat het peilbesluit niet meer toereikend is, gaan we met de belanghebbenden weer de discussie aan.” Hekman benadrukt dat het nu nog niet zover is. “Ik kan me wel voorstellen dat er richting 2050 behoefte ontstaat om de buffer nog te vergroten, omdat het klimaat sneller dan verwacht verandert of het functiegebruik grootschalig wijzigt.” In het Nationaal Waterplan is al de beleidsoptie opgenomen om het flexibele peil na 2050 verder te verhogen, voegt De Vrieze eraan toe. “Dat kan met maximaal 30 centimeter. Het huidige peilbesluit is dus een tussenstap waarbij flexibilisering is ingebouwd. Dat is op zich al een ommekeer in het denken.”•